

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «Адміністративно-правові аспекти благодійної допомоги»

Студент групи: ПРм - 11

Дідух Віталій Васильович

Керівник: д.ю.н., проф.

Кравчук Мар'яна Юріївна

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ..	5
1.1 Поняття та сутність благодійної допомоги як об'єкта адміністративно-правового регулювання	5
1.2 Нормативно-правове забезпечення благодійної діяльності	8
Висновки до розділу 1	11
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ.....	13
2.1 Суб'єкти надання та отримання благодійної допомоги	13
2.2 Порядок та умови здійснення благодійної діяльності	17
2.3 Державний контроль та нагляд у сфері благодійної допомоги.....	20
Висновки до розділу 2	22
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ	23
Висновки до розділу 3	25
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Актуальність теми. Благодійна діяльність виступає невід'ємним елементом громадянського суспільства та відображає рівень соціальної відповідальності його членів. В умовах сучасних соціально-економічних викликів, що постають перед Україною, благодійна допомога набуває особливого значення як механізм підтримки вразливих верств населення та вирішення нагальних суспільних проблем.

Військова агресія проти України спричинила безпрецедентне зростання благодійної активності, що супроводжується появою нових форм та методів надання благодійної допомоги. Це зумовлює необхідність адаптації адміністративно-правового регулювання цієї сфери до нових реалій та викликів, забезпечення ефективності, прозорості та цільового використання благодійних ресурсів.

Дослідження адміністративно-правових аспектів благодійної допомоги має суттєве значення для вдосконалення механізмів державного регулювання цієї сфери, встановлення оптимального балансу між державним контролем та самостійністю благодійних організацій, а також для розвитку правової культури благодійництва в Україні.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених різним аспектам благодійної діяльності, питання адміністративно-правового регулювання благодійної допомоги залишаються недостатньо дослідженими, особливо в контексті сучасних трансформацій українського суспільства та держави.

Таким чином, комплексне дослідження адміністративно-правових аспектів благодійної допомоги є актуальним як у теоретичному, так і в практичному вимірі, оскільки дозволяє виявити проблеми та перспективи розвитку правового регулювання цієї сфери, а також запропонувати шляхи їх вирішення.

Метою курсової роботи є комплексний аналіз адміністративно-правових аспектів благодійної допомоги, виявлення проблем та перспектив удосконалення правового регулювання у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити **такі завдання**:

- дослідити поняття та сутність благодійної допомоги як об'єкта адміністративно-правового регулювання;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення благодійної діяльності;
- охарактеризувати суб'єктів надання та отримання благодійної допомоги;
- розглянути порядок та умови здійснення благодійної діяльності;
- дослідити особливості державного контролю та нагляду у сфері благодійної допомоги;
- визначити перспективи вдосконалення адміністративно-правового регулювання благодійної допомоги.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі надання, отримання та розподілу благодійної допомоги, а також здійснення державного регулювання, контролю та нагляду у цій сфері.

Предметом дослідження є адміністративно-правові аспекти благодійної допомоги, зокрема, нормативно-правові акти, що регулюють благодійну діяльність, механізми державного контролю та нагляду у сфері благодійництва, а також перспективи удосконалення правового регулювання цієї сфери.

Методи дослідження. В процесі написання курсової роботи була використана система загальнонаукових та спеціальних емпіричних і теоретичних методів дослідження. Також використовувалися такі емпіричні методи, як, опис, порівняння та узагальнення.

Структура роботи зумовлена метою і завданнями дослідження, складається зі вступу, трьох розділів, що мають п'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (21 найменування). Загальний обсяг роботи – 30 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Поняття та сутність благодійної допомоги як об'єкта адміністративно-правового регулювання

Благодійна допомога як специфічна суспільна діяльність виступає багатовимірним феноменом, котрий характеризується значним впливом на соціально-економічні процеси в державі. Благодійність як категорія уособлює в собі добровільну, безкорисливу підтримку осіб, які її потребують, з боку фізичних та юридичних осіб шляхом надання матеріальних, фінансових, організаційних та інших ресурсів. Аналізуючи сутнісні характеристики благодійної допомоги, необхідно наголосити на її подвійній природі: з одного боку, вона постає як суспільне явище, що відображає моральні цінності соціуму, а з іншого – як об'єкт правового регулювання, що потребує належної регламентації з боку держави [15, с. 185].

Відповідно до законодавчого визначення, закріпленого в Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», благодійна допомога трактується як надання благодійних пожертв, грантів та дарунків, спрямованих на задоволення потреб бенефіціарів, що здійснюється в рамках благодійної діяльності. При цьому благодійна діяльність розглядається як добровільна особиста та/або майнова допомога, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара. Такий підхід дозволяє відмежувати благодійність від споріднених категорій, зокрема спонсорства, меценатства та соціального підприємництва, що мають власні специфічні ознаки та правову регламентацію.

Комплексний характер благодійної допомоги зумовлює необхідність її вивчення не лише в правовому, але й філософському, соціологічному та економічному вимірах, що забезпечує належне розуміння цього феномену та його проявів у суспільному житті. Окремо слід наголосити на тому, що

благодійна допомога може реалізовуватися у різноманітних формах, серед яких: фінансова підтримка, матеріальна допомога, надання послуг, виконання робіт, передача майна та інші види допомоги, що відповідають критеріям безкорисливості та суспільної користі [1, с. 52].

У контексті правового аналізу благодійної допомоги як об'єкта адміністративно-правового регулювання, необхідно зосередити увагу на її юридичних характеристиках. Адміністративно-правове регулювання благодійної допомоги становить собою систему нормативних приписів, які визначають порядок її надання, отримання, розподілу та цільового використання. Благодійна діяльність за своєю сутністю є проявом активної громадянської позиції та виступає механізмом реалізації приватної ініціативи для вирішення суспільно значущих проблем.

Благодійність як соціально-правове явище характеризується наступними ознаками: добровільність; безкорисливість; цільовий характер; суспільна користь; системність або періодичність. Саме ці атрибути дозволяють виокремити благодійну допомогу серед інших видів підтримки та допомоги, що надаються в рамках соціального забезпечення, гуманітарної допомоги чи інших форм соціальної взаємодії. Дані характеристики формують концептуальну основу для розуміння благодійності як правової категорії та визначають межі її адміністративно-правового регулювання.

Досліджуючи благодійну допомогу у структурі адміністративно-правових відносин, слід звернути увагу на її місце в системі публічного адміністрування. Адміністративно-правове регулювання благодійної допомоги передбачає визначення суб'єктів, уповноважених здійснювати адміністративні функції у цій сфері, встановлення процедур державної реєстрації благодійних організацій, регламентацію форм та видів благодійної допомоги [10, с. 15].

Особливого значення набуває адміністративно-правове забезпечення прозорості та підзвітності в процесі надання благодійної допомоги, що сприяє підвищенню довіри суспільства до благодійних ініціатив та запобіганню зловживань. Відповідно до правової доктрини, благодійна допомога як об'єкт

адміністративно-правового регулювання характеризується специфічним правовим режимом, що включає особливості її оподаткування, обліку, звітності та відповідальності за порушення встановлених вимог.

Культурологічний вимір благодійної допомоги дозволяє глибше зрозуміти її соціальну природу та значення в історичному розвитку суспільства. Благодійність постає як соціокультурний феномен, котрий відображає рівень розвитку гуманістичних цінностей та солідарності в конкретному соціумі. Історичний розвиток благодійності в Україні демонструє тісний зв'язок цього явища з релігійними традиціями, культурними особливостями та соціально-економічними умовами різних історичних періодів.

Трансформація благодійності від спорадичних проявів милосердя до інституціоналізованої системи благодійних організацій та фондів свідчить про ускладнення суспільних відносин та необхідність їх правової регламентації. У цьому контексті адміністративно-правове регулювання благодійної допомоги виступає необхідним інструментом забезпечення її ефективності та відповідності суспільним очікуванням [2, с. 20].

Сучасне розуміння благодійної допомоги як об'єкта адміністративно-правового регулювання неможливе без врахування її взаємозв'язку з волонтерською діяльністю. Ці види діяльності мають споріднений характер, що виявляється у спільності їх соціальної спрямованості та безкорисливості. Водночас, існують відмінності у правовому регулюванні благодійної та волонтерської діяльності, що зумовлені специфікою їх здійснення та організаційно-правовими формами.

Благодійна допомога переважно передбачає матеріальну чи фінансову підтримку, тоді як волонтерство здебільшого полягає у безоплатному наданні послуг та виконанні робіт. Така диференціація має не лише теоретичне значення, але й практичні наслідки в контексті адміністративно-правового регулювання, податкового режиму та державної підтримки цих видів діяльності [21, с. 50].

1.2 Нормативно-правове забезпечення благодійної діяльності

Нормативно-правове забезпечення благодійної діяльності становить собою упорядковану систему юридичних норм, які регламентують відносини у сфері надання, отримання та розподілу благодійної допомоги. Формування законодавчої бази у сфері благодійництва проходило тривалий шлях становлення та розвитку, відображаючи соціально-економічні перетворення в Українській державі та зміну підходів до розуміння сутності та значення благодійної діяльності. Первинно законодавство про благодійність було представлене Законом України «Про благодійництво та благодійні організації» від 16 вересня 1997 року, який закладав основи правового регулювання благодійної діяльності в незалежній Україні. Згодом цей закон був замінений на новий нормативно-правовий акт – Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року, який значно розширив та удосконалив правову базу у цій сфері [12].

Чинне нормативно-правове забезпечення благодійності в Україні має складну ієрархічну структуру, що охоплює різні рівні правового регулювання – від конституційних норм до підзаконних актів. Конституція України, як основний закон держави, хоча й не містить прямих норм щодо благодійної діяльності, однак закладає підвалини для її здійснення через гарантування права на свободу об'єднання, право власності та його захист, право на підприємницьку діяльність. Ці конституційні положення створюють необхідне правове підґрунтя для розвитку благодійництва як форми реалізації громадянської ініціативи та соціальної відповідальності. На рівні законодавчих актів центральне місце посідає вищезгаданий Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», який визначає загальні засади благодійної діяльності, статус благодійних організацій, порядок їх створення та діяльності, а також особливості управління благодійними ендаментами, проведення благодійних акцій та публічного збору благодійних пожертв.

Крім спеціального закону про благодійність, нормативно-правове забезпечення благодійної діяльності включає низку інших законодавчих актів, які регулюють окремі аспекти цієї сфери. Так, Цивільний кодекс України містить положення про договір пожертви (статті 729, 730), визначає загальні засади створення та діяльності непідприємницьких товариств, до яких належать і благодійні організації. Податковий кодекс України визначає особливості оподаткування благодійної допомоги, встановлює податкові пільги для благодійних організацій та благодійників. Закон України «Про гуманітарну допомогу» регулює відносини, пов'язані з наданням, отриманням, оформленням, розподілом і контролем за цільовим використанням гуманітарної допомоги, що часто здійснюється через механізми благодійності [18, с. 397].

Вагоме значення для правового регулювання благодійної діяльності мають також законодавчі акти, що визначають правовий статус окремих видів некомерційних організацій, які можуть здійснювати благодійну діяльність. Зокрема, Закон України «Про громадські об'єднання» встановлює правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, що є основоположним для створення та діяльності благодійних організацій. Закон України «Про волонтерську діяльність» регулює суспільні відносини, пов'язані зі здійсненням волонтерської діяльності, яка має багато спільних рис із благодійністю та часто здійснюється у тісному взаємозв'язку з нею. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» регламентує діяльність релігійних організацій, що традиційно виступають активними суб'єктами благодійної діяльності.

Підзаконні нормативно-правові акти становлять наступний рівень правового регулювання благодійної діяльності. До них належать укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Ці акти конкретизують законодавчі положення та визначають механізми їх практичної реалізації. Серед підзаконних актів особливе місце посідають ті, що регулюють порядок реєстрації благодійних організацій, ведення їх обліку, звітності, а також здійснення

контролю за їх діяльністю. Прикладом таких актів є постанова Кабінету Міністрів України від 26 березня 2022 року № 363 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 756», що спрощує порядок ввезення на територію України гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану [20, с. 53].

Аналізуючи стан нормативно-правового забезпечення благодійної діяльності в Україні, варто відзначити його динамічний розвиток, особливо в останні роки. Воєнна агресія проти України зумовила необхідність оперативного удосконалення правової бази у сфері благодійності для забезпечення ефективної допомоги особам, які постраждали внаслідок бойових дій. Законодавчі зміни цього періоду зосереджувалися на спрощенні процедур надання благодійної допомоги, посиленні податкових стимулів для благодійників, забезпеченні прозорості та підзвітності благодійних організацій. Зокрема, було внесено зміни до Податкового кодексу України, які розширили перелік витрат, що можуть бути віднесені до благодійної допомоги, та збільшили розмір податкової знижки для фізичних осіб-благодійників.

Нормативно-правове забезпечення діяльності із залучення додаткових ресурсів має істотне значення для розвитку благодійництва. Законодавство визначає не лише загальні засади, а й конкретні механізми фандрейзингу – процесу залучення ресурсів для реалізації благодійних проєктів. Правова регламентація фандрейзингової діяльності охоплює такі питання, як організація благодійних акцій, проведення публічного збору благодійних пожертв, використання електронних систем для збору коштів, залучення грантових ресурсів міжнародних донорських організацій. Вдосконалення нормативної бази у цій сфері спрямоване на забезпечення максимальної прозорості, підзвітності та цільового використання залучених ресурсів, що є необхідною умовою для підвищення довіри суспільства до благодійної діяльності та її ефективності [17, с. 32].

Правове забезпечення функціонування благодійних фондів потребує особливої уваги в контексті аналізу нормативно-правового регулювання

благодійної діяльності. Благодійні фонди, як найпоширеніша форма благодійних організацій, мають специфічні особливості створення, реєстрації, управління та здійснення діяльності. Законодавство визначає благодійний фонд як благодійну організацію, яка діє на підставі статуту, має учасників та управляється учасниками, які не зобов'язані передавати цій організації будь-які активи для досягнення цілей благодійної діяльності. Благодійний фонд може бути створений як за ініціативою фізичних, так і юридичних осіб, при цьому засновники можуть брати участь у діяльності фонду у порядку, передбаченому його статутом. Правове регулювання діяльності благодійних фондів включає також норми щодо особливостей формування і використання майна фонду, управління благодійними ендаментами, порядку надання та використання грантів [14].

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи теоретико-правові основи благодійної діяльності, можна констатувати, що благодійна допомога є комплексним соціально-правовим явищем, яке характеризується добровільністю, безкорисливістю та спрямованістю на досягнення суспільно корисних цілей. Її подвійна природа проявляється як у соціальному вимірі, відображаючи моральні цінності суспільства, так і в правовому полі, будучи об'єктом адміністративно-правового регулювання.

Аналіз нормативно-правового забезпечення благодійної діяльності демонструє наявність розгалуженої системи правових актів різної юридичної сили, що регламентують відносини у сфері благодійництва. Центральне місце в цій системі посідає Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», який визначає загальні засади благодійництва, статус благодійних організацій та особливості здійснення благодійної діяльності.

Сучасний стан правового регулювання благодійної діяльності характеризується динамічним розвитком, особливо в контексті воєнного стану,

що зумовлює необхідність адаптації законодавства до нових викликів та потреб суспільства. Подальше вдосконалення нормативно-правової бази має бути спрямоване на спрощення процедур надання благодійної допомоги, посилення прозорості та підзвітності благодійних організацій, а також розширення податкових стимулів для благодійників.

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ

2.1 Суб'єкти надання та отримання благодійної допомоги

Благодійна допомога як комплексне соціально-правове явище реалізується через взаємодію різноманітних суб'єктів, кожен з яких виконує специфічні функції у цій сфері. Суб'єктний склад правовідносин щодо надання та отримання благодійної допомоги характеризується розгалуженістю та багатоманітністю форм, що зумовлено широким спектром напрямів благодійної діяльності та різноманітністю потреб, які задовольняються через механізми благодійності. Відповідно до чинного законодавства, можна виокремити дві основні категорії суб'єктів благодійної діяльності: суб'єкти надання благодійної допомоги (благодійники) та суб'єкти отримання благодійної допомоги (бенефіціари). Благодійниками можуть бути дієздатні фізичні особи, юридичні особи приватного права, які здійснюють благодійну діяльність індивідуально або спільно з іншими особами. Бенефіціарами можуть бути фізичні та юридичні особи, які потребують і отримують благодійну допомогу згідно з визначеними напрямами та цілями благодійної діяльності.

Серед суб'єктів надання благодійної допомоги особливе місце посідають благодійні організації, які створюються та функціонують спеціально для здійснення благодійної діяльності. Благодійна організація визначається законодавством як юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи декількох сферах як основну мету її діяльності. Залежно від організаційно-правової форми, благодійні організації можуть функціонувати як благодійне товариство, благодійна установа чи благодійний фонд. Благодійне товариство – це благодійна організація, яка створюється не менше ніж двома засновниками та діє на підставі статуту. Благодійна установа – це благодійна організація, установчий акт якої визначає активи, які один або кілька засновників передають для досягнення цілей благодійної діяльності, та може діяти без залучення додаткових учасників.

Благодійний фонд – це благодійна організація, яка діє на підставі статуту, має учасників та управляється учасниками, які не зобов'язані передавати цій організації будь-які активи для досягнення цілей благодійної діяльності [1, с.51].

Крім благодійних організацій, значну роль у системі суб'єктів надання благодійної допомоги відіграють інші інституційні форми, такі як волонтерські організації, громадські об'єднання, релігійні організації, а також бізнес-структури, що реалізують програми корпоративної соціальної відповідальності. Ці суб'єкти, хоча й не мають статусу благодійних організацій, однак здійснюють благодійну діяльність у межах своїх статутних завдань та можливостей. Особливо помітною стала роль таких суб'єктів в умовах військової агресії проти України, коли значна частина благодійної допомоги надходила саме через волонтерські організації та неформальні об'єднання громадян, які демонстрували високу ефективність та оперативність у реагуванні на нагальні потреби суспільства. Варто відзначити, що розмаїття організаційно-правових форм суб'єктів надання благодійної допомоги створює сприятливі умови для розвитку благодійництва, адже дозволяє обрати найбільш оптимальну модель залежно від масштабу діяльності, цільової аудиторії, джерел фінансування та інших факторів [19, с. 159].

Законодавство визначає досить широке коло суб'єктів, які можуть отримувати благодійну допомогу (бенефіціарів). Згідно з положеннями Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», до набувачів такої допомоги належать фізичні особи, неприбуткові організації та територіальні громади, що отримують підтримку від благодійників з метою реалізації цілей, закріплених у законодавстві. Для фізичних осіб існують певні умови набуття статусу бенефіціара – вони повинні мати потребу в соціальному захисті, потребувати допомоги внаслідок катастроф, збройних конфліктів чи нещасних випадків, або мати фізичні, матеріальні чи інші особливості, що зумовлюють необхідність зовнішньої підтримки. Неприбуткові організації можуть бути набувачами благодійної допомоги, якщо вона надається для досягнення цілей їх діяльності. Територіальні громади отримують благодійну

допомогу для виконання завдань, передбачених законом, що мають загальнодержавне, регіональне або місцеве значення [11, с. 164].

Для більш детального розуміння особливостей суб'єктів благодійної діяльності розглянемо їх класифікацію за різними критеріями. Нижче наведено таблицю, яка систематизує інформацію про основні категорії суб'єктів надання та отримання благодійної допомоги.

Таблиця 2.1.

Класифікація суб'єктів благодійної діяльності

Критерій класифікації	Суб'єкти надання благодійної допомоги	Суб'єкти отримання благодійної допомоги
За правовим статусом	Фізичні особи, юридичні особи приватного права, благодійні організації, волонтерські організації, бізнес-структури	Фізичні особи, неприбуткові організації, територіальні громади, держава (в особі уповноважених органів)
За формою організації	Індивідуальні благодійники, організовані благодійники (благодійні фонди, благодійні товариства, благодійні установи)	Індивідуальні набувачі, колективні набувачі (громади, групи осіб, організації)
За сферою діяльності	Універсальні (діють у різних сферах), спеціалізовані (зосереджені на одній сфері: допомога армії, охорона здоров'я, освіта, культура тощо)	Універсальні (потребують різноманітної допомоги), спеціалізовані (потребують допомоги в конкретній сфері)
За географічним охопленням	Міжнародні, національні, регіональні, місцеві	Міжнародні, національні, регіональні, місцеві
За джерелами фінансування	Приватні, корпоративні, змішані	-
За регулярністю надання/отримання допомоги	Постійні, періодичні, ситуативні	Постійні, періодичні, ситуативні

Аналіз наведеної класифікації дозволяє зробити висновок про різноманітність та багатогранність суб'єктів благодійної діяльності. Кожна

категорія суб'єктів має свої особливості функціонування, переваги та обмеження. Так, благодійні організації, як спеціалізовані суб'єкти надання благодійної допомоги, мають більший досвід, ресурси та можливості для системної благодійної діяльності порівняно з індивідуальними благодійниками. Водночас, індивідуальні благодійники можуть бути більш гнучкими та оперативними у наданні допомоги конкретним бенефіціарам. Міжнародні благодійні організації мають доступ до значних фінансових ресурсів та експертизи, однак можуть стикатися з труднощами у розумінні локальних потреб та особливостей. Місцеві благодійні ініціативи, навпаки, краще розуміють локальний контекст, але можуть мати обмежені ресурси для масштабування своєї діяльності.

Відносини між суб'єктами надання та отримання благодійної допомоги регулюються як нормами законодавства, так і етичними принципами благодійництва. Законодавство встановлює загальні правила взаємодії між благодійниками та бенефіціарами, визначає права та обов'язки кожної сторони, передбачає механізми контролю за цільовим використанням благодійної допомоги. Етичні принципи благодійництва, які формуються в процесі розвитку благодійної діяльності, доповнюють правові норми та створюють моральні орієнтири для суб'єктів благодійної діяльності. Серед таких принципів можна виділити: повагу до гідності бенефіціарів, прозорість у діяльності благодійних організацій, підзвітність перед донорами та суспільством, відповідальність за використання наданих ресурсів, неупередженість у відборі бенефіціарів.

Правовий статус суб'єктів надання благодійної допомоги характеризується низкою специфічних прав та обов'язків, що визначаються законодавством. Благодійники мають право обирати сфери, види, місце, час і спосіб здійснення благодійної діяльності, висувати умови надання благодійної допомоги, здійснювати контроль за цільовим використанням наданої допомоги. Водночас, благодійники зобов'язані дотримуватися законодавства, статутних документів та правил здійснення благодійної діяльності, забезпечувати прозорість своєї діяльності та надавати звітність у встановленому порядку. Правовий статус бенефіціарів включає право на отримання благодійної допомоги, право на повагу

до їхньої гідності, право на інформацію про діяльність благодійних організацій. Обов'язки бенефіціарів полягають у цільовому використанні отриманої допомоги, наданні достовірної інформації про свої потреби, звітуванні про використання допомоги, якщо це передбачено угодою з благодійником [7, с. 92].

2.2 Порядок та умови здійснення благодійної діяльності

Правове регулювання благодійності встановлює конкретні правила і процедури для здійснення такої діяльності. Нормативно-правова база, що регламентує цю сферу, представлена рядом документів, серед яких основним виступає Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». У цьому законі містяться як загальні засади благодійництва, так і детальні приписи щодо формування благодійних організацій, способів надання допомоги та обмежень використання благодійних ресурсів. Законодавство передбачає, що благодійна допомога може надаватися через безкоштовну передачу бенефіціарам фінансових чи матеріальних ресурсів або шляхом безоплатного надання послуг і виконання робіт.

Створення благодійної організації розпочинається з її формальної реєстрації відповідно до законодавчих вимог. Для формування благодійного товариства закон вимагає наявності щонайменше двох засновників, тоді як для благодійної установи чи фонду достатньо одного. Засновниками можуть виступати фізичні та юридичні особи, які володіють необхідною дієздатністю, крім державних органів, органів місцевого самоврядування та їхніх службовців. Після формування засновницьких документів відбувається державна реєстрація згідно з процедурою, визначеною відповідним законом про реєстрацію юридичних осіб. Для отримання податкових преференцій благодійні організації повинні додатково отримати статус неприбуткової установи.

Управління благодійними організаціями здійснюється відповідно до їх установчих документів та чинного законодавства. Структура органів управління може відрізнятися залежно від організаційно-правової форми благодійної

організації. Так, у благодійному товаристві вищим органом управління є загальні збори учасників, які обирають виконавчий орган та можуть створювати наглядову раду. У благодійній установі повноваження органів управління визначаються установчим актом. Благодійний фонд управляється виконавчим органом, який призначається загальними зборами учасників. Незалежно від організаційно-правової форми, благодійні організації зобов'язані забезпечувати прозорість своєї діяльності, що передбачає публічний доступ до інформації про їх діяльність, звітність перед донорами та бенефіціарами, а також регулярне оприлюднення результатів своєї роботи [6, с. 21].

Фінансове забезпечення благодійної діяльності є фундаментальною умовою її ефективності. Джерела формування майна та коштів благодійних організацій включають: внески засновників та інших благодійників; благодійні гранти та пожертви; надходження від проведення благодійних акцій та благодійних лотерей; доходи від депозитних вкладів та від цінних паперів; надходження від підприємств, організацій, що перебувають у власності благодійної організації. Законодавство встановлює обмеження щодо використання активів благодійних організацій, забороняючи їх розподіл між засновниками, членами органів управління, працівниками (крім оплати їхньої праці та відрахувань на соціальні заходи), а також використання для фінансування політичних партій та виборчих кампаній.

Механізми надання благодійної допомоги характеризуються різноманітністю форм та видів. Залежно від конкретних обставин та потреб бенефіціарів, благодійна допомога може надаватися у вигляді одноразової підтримки, регулярних виплат, цільової допомоги на реалізацію конкретних проектів, грантів, стипендій, оплати за навчання, лікування тощо. Для кожного виду благодійної допомоги законодавство передбачає специфічні процедури та вимоги, що забезпечують прозорість та цільове використання наданих ресурсів. Особливу увагу приділено процедурам публічного збору благодійних пожертв, який може здійснюватися через розміщення скриньок для збору коштів, проведення благодійних телемарафонів, організацію благодійних аукціонів та

інших заходів. Процедура публічного збору благодійних пожертв передбачає обов'язкове визначення мети збору коштів, строків його проведення, а також порядку розпорядження зібраними коштами.

Особливості обліку благодійної допомоги становлять суттєвий елемент процедурного забезпечення благодійництва. Облік благодійної допомоги здійснюється відповідно до положень Податкового кодексу України, національних стандартів бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності. Специфіка обліку залежить від форми благодійної допомоги (фінансова чи нефінансова), категорії благодійника та бенефіціара, а також від цільового призначення допомоги. Особливі вимоги встановлено для обліку благодійної допомоги, що надається в умовах воєнного стану. Зокрема, передбачено спрощені процедури документального оформлення благодійної допомоги, наданої на потреби Збройних Сил України, територіальної оборони, населення, що постраждало внаслідок бойових дій [12].

Процедури звітування та контролю за благодійною діяльністю забезпечують її прозорість та підзвітність. Благодійні організації зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову, податкову та статистичну звітність відповідно до вимог законодавства. Крім того, вони мають щороку оприлюднювати звіти про свою діяльність, включаючи інформацію про джерела надходження коштів та напрями їх використання. Контроль за благодійною діяльністю здійснюється з боку органів державної влади, місцевого самоврядування, а також громадськості. Державний контроль спрямований на забезпечення дотримання благодійними організаціями законодавства та статутних документів, цільового використання благодійної допомоги, виконання податкових зобов'язань. Громадський контроль реалізується через механізми публічної звітності, незалежного аудиту, рейтингування благодійних організацій, моніторингу їх діяльності з боку ЗМІ та громадських об'єднань.

Відповідальність за порушення законодавства про благодійну діяльність є невід'ємним елементом правового регулювання цієї сфери. Залежно від характеру та тяжкості порушення, може наставати адміністративна, цивільно-

правова або кримінальна відповідальність. Типовими порушеннями у сфері благодійної діяльності є: нецільове використання благодійної допомоги, порушення порядку проведення публічного збору пожертв, ухилення від сплати податків, шахрайство під виглядом благодійної діяльності, порушення порядку звітування [4, с. 255].

2.3 Державний контроль та нагляд у сфері благодійної допомоги

Державний контроль та нагляд у сфері благодійної допомоги являє собою систему заходів, спрямованих на забезпечення дотримання законодавства благодійними організаціями та іншими суб'єктами благодійної діяльності. Під державним контролем у сфері благодійництва слід розуміти діяльність уповноважених органів державної влади щодо перевірки відповідності діяльності благодійних організацій вимогам нормативно-правових актів, виявлення порушень та притягнення винних осіб до відповідальності. Нагляд, у свою чергу, передбачає систематичне спостереження за діяльністю підконтрольних суб'єктів без прямого втручання в їх оперативну діяльність. Система державного контролю та нагляду у сфері благодійної допомоги включає різноманітні органи та інститути, що взаємодіють між собою для забезпечення законності та прозорості благодійної діяльності.

Суб'єктами державного контролю у сфері благодійної допомоги виступають різні органи державної влади, кожен з яких здійснює контрольно-наглядові функції в межах своєї компетенції. Центральне місце в системі контролюючих органів посідають податкові органи, які перевіряють дотримання благодійними організаціями податкового законодавства, зокрема, щодо використання податкових пільг та правильності ведення податкового обліку благодійної допомоги. Міністерство юстиції України здійснює контроль за дотриманням благодійними організаціями положень їх установчих документів та вимог законодавства щодо неприбуткового статусу. Державна аудиторська служба перевіряє цільове використання бюджетних коштів, наданих

благодійним організаціям, а також державних грантів. Функції контролю також виконують правоохоронні органи, зокрема, в частині протидії шахрайству під виглядом благодійної діяльності та відмиванню коштів через благодійні організації [16, с. 224].

Процедури здійснення державного контролю у сфері благодійної допомоги регламентуються Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», який визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності [13]. Відповідно до цього закону, державний контроль здійснюється шляхом проведення планових та позапланових перевірок. Планові перевірки проводяться не частіше одного разу на рік згідно з річними планами, що затверджуються контролюючими органами. Позапланові перевірки можуть проводитися за наявності підстав, визначених законом, зокрема: за заявою суб'єкта господарювання; за зверненням фізичних та юридичних осіб про порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства; за приписом або рішенням суду; у разі виникнення надзвичайних ситуацій, що становлять загрозу життю та здоров'ю людей.

Засоби державного контролю у сфері благодійної допомоги включають різноманітні інструменти та методи, що використовуються контролюючими органами для перевірки законності та ефективності благодійної діяльності. До таких засобів належать: аналіз звітності благодійних організацій; проведення інспекційних перевірок; ревізія фінансово-господарської діяльності; моніторинг публічної інформації про діяльність благодійних організацій; опитування бенефіціарів та благодійників. Вагомим елементом системи контролю є також механізми самоконтролю благодійних організацій, які включають внутрішній аудит, наглядові ради, етичні кодекси та стандарти діяльності. Ефективність державного контролю залежить від збалансованого використання різних засобів та методів, що дозволяє забезпечити всебічну перевірку діяльності благодійних організацій без надмірного адміністративного тиску [5, с. 26].

Висновки до розділу 2

Дослідження адміністративно-правового механізму реалізації благодійної допомоги дозволяє визначити суб'єктний склад благодійних правовідносин, який включає благодійників (фізичних та юридичних осіб, благодійні організації) та бенефіціарів (фізичних осіб, неприбуткові організації, територіальні громади). Кожна категорія суб'єктів має свої особливості функціонування, права та обов'язки, що визначаються законодавством та практикою благодійної діяльності.

Аналіз порядку та умов здійснення благодійної діяльності свідчить про наявність чітких процедур для створення та функціонування благодійних організацій, надання благодійної допомоги, звітування та контролю. Особливу увагу приділено фінансовому забезпеченню благодійної діяльності, механізмам залучення ресурсів та забезпеченню цільового використання благодійної допомоги.

Система державного контролю та нагляду у сфері благодійної допомоги включає різноманітні органи та інститути, що здійснюють контрольні-наглядові функції в межах своєї компетенції. Ефективність цієї системи залежить від збалансованого використання різних форм контролю, координації діяльності контролюючих органів та розвитку механізмів самоконтролю благодійних організацій.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ

Удосконалення адміністративно-правового регулювання благодійної допомоги постає необхідним кроком для розвитку громадянського суспільства та подолання прогалин у чинному законодавстві. Модернізація нормативно-правової бази у сфері благодійництва має відбуватися з урахуванням сучасних викликів, зарубіжного досвіду та потреб практики. Першочерговим напрямом удосконалення виступає гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами благодійної діяльності, що дозволить створити сприятливі умови для транскордонної благодійності та залучення зовнішніх ресурсів. Гармонізація передбачає не лише формальне узгодження правових норм, але й запровадження ефективних механізмів їх реалізації з урахуванням специфіки українського суспільства та державного управління. Серед конкретних заходів можна виділити: спрощення процедур реєстрації та діяльності міжнародних благодійних організацій, удосконалення механізмів податкових пільг для іноземних благодійників, створення прозорих умов для руху благодійних коштів через державний кордон.

Розвиток податкових стимулів для благодійної діяльності становить другий напрям удосконалення адміністративно-правового регулювання. Чинна система податкових пільг для благодійників та благодійних організацій потребує розширення та деталізації з метою стимулювання довгострокових благодійних програм та ініціатив. Перспективним заходом виступає збільшення розміру податкової знижки для фізичних осіб-благодійників, що дозволить залучити більшу кількість громадян до благодійної діяльності. Для юридичних осіб-благодійників доцільно запровадити прогресивну шкалу пільг, де розмір податкових преференцій залежатиме від обсягу та регулярності благодійної допомоги. Такий підхід стимулюватиме бізнес до систематичної благодійної діяльності та сприятиме розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні. Особливої уваги заслуговує питання удосконалення механізму

визначення неприбуткового статусу благодійних організацій, який має бути достатньо гнучким, щоб не обмежувати можливості залучення коштів для реалізації статутних цілей [8, с. 122].

Удосконалення системи контролю та нагляду у сфері благодійної діяльності становить третій пріоритетний напрям модернізації адміністративно-правового регулювання. Необхідно забезпечити баланс між контрольними функціями держави та самостійністю благодійних організацій, щоб запобігти надмірному втручанню в їхню діяльність. Перспективним підходом виступає впровадження ризик-орієнтованої системи державного контролю, яка передбачає диференціацію контрольних заходів залежно від ступеня ризику діяльності конкретної благодійної організації. Це дозволить зосередити ресурси контролюючих органів на перевірці потенційно проблемних організацій та зменшити адміністративне навантаження на сумлінних благодійників. Паралельно слід розвивати механізми громадського контролю за діяльністю благодійних організацій через запровадження публічних рейтингів, незалежного аудиту, вдосконалення вимог до прозорості та відкритості інформації про благодійну діяльність.

Правове забезпечення нових форм та інструментів благодійної діяльності становить четвертий напрям удосконалення адміністративно-правового регулювання. Цифровізація суспільства та розвиток інформаційних технологій зумовлюють появу нових механізмів залучення та розподілу благодійної допомоги, які потребують належної правової регламентації. До таких інноваційних форм належать: краудфандингові платформи, електронні благодійні аукціони, блокчейн-технології для відстеження руху благодійних коштів, використання криптовалют для благодійних пожертв. Правове регулювання цих форм має забезпечувати їх доступність та ефективність, одночасно мінімізуючи ризики шахрайства та нецільового використання коштів. Особливої уваги потребує питання правового статусу волонтерських ініціатив та неформальних об'єднань громадян, які здійснюють благодійну діяльність без створення юридичної особи. Законодавство має передбачати спрощені

механізми легалізації таких ініціатив та визначати їх права, обов'язки та відповідальність у сфері благодійної діяльності [9, с. 34].

Підвищення професійної підготовки фахівців у сфері благодійної діяльності становить п'ятий напрям удосконалення адміністративно-правового регулювання. Ефективність благодійної діяльності значною мірою залежить від компетентності осіб, залучених до управління благодійними організаціями та реалізації благодійних проектів. Державна політика має бути спрямована на формування системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері благодійництва. Це передбачає розробку освітніх стандартів, навчальних програм, проведення тренінгів та семінарів з питань правового регулювання благодійної діяльності. Паралельно слід розвивати механізми саморегулювання у благодійному секторі через створення професійних асоціацій, розробку етичних кодексів та стандартів діяльності. Такий підхід дозволить підвищити якість надання благодійної допомоги, забезпечити її адресність та ефективність, а також сприятиме формуванню довіри суспільства до благодійних організацій та ініціатив [21, с. 57].

Висновки до розділу 3

Перспективи вдосконалення адміністративно-правового регулювання благодійної допомоги пов'язані з необхідністю модернізації нормативно-правової бази з урахуванням сучасних викликів та потреб практики. Першочерговими напрямками удосконалення виступають гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами та розвиток податкових стимулів для благодійної діяльності.

Удосконалення системи контролю та нагляду має забезпечити баланс між державним регулюванням та самостійністю благодійних організацій. Перспективним підходом є впровадження ризик-орієнтованої системи контролю та розвиток механізмів громадського контролю, що сприятиме підвищенню прозорості та ефективності благодійної діяльності.

Особлива увага має бути приділена правовому забезпеченню нових форм благодійної діяльності, пов'язаних з розвитком інформаційних технологій, а також підвищенню професійної підготовки фахівців у сфері благодійництва. Реалізація цих напрямів дозволить створити сприятливі умови для розвитку благодійництва в Україні та підвищення його ролі у вирішенні соціально значущих проблем.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження адміністративно-правових аспектів благодійної допомоги дозволяє сформулювати ряд теоретичних та практичних висновків, що відображають результати виконання поставлених завдань.

Благодійна допомога є комплексним соціально-правовим явищем, що характеризується добровільністю, безкорисливістю та спрямованістю на досягнення суспільно корисних цілей. Як об'єкт адміністративно-правового регулювання, благодійна допомога потребує чіткої регламентації порядку її надання, отримання, розподілу та цільового використання, а також механізмів контролю та нагляду в цій сфері.

Нормативно-правове забезпечення благодійної діяльності в Україні представлено системою правових актів різної юридичної сили, що охоплюють різні аспекти благодійництва. Центральне місце в цій системі посідає Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», який визначає загальні засади благодійної діяльності, статус благодійних організацій та особливості здійснення благодійництва. Незважаючи на наявність розгалуженої нормативно-правової бази, окремі аспекти благодійної діяльності залишаються недостатньо врегульованими, що зумовлює необхідність подальшого вдосконалення законодавства.

Суб'єктний склад благодійних правовідносин характеризується розмаїттям форм та категорій. До суб'єктів надання благодійної допомоги належать фізичні та юридичні особи, благодійні організації різних організаційно-правових форм, а також інші інституційні утворення. Суб'єктами отримання благодійної допомоги виступають фізичні особи, неприбуткові організації та територіальні громади, які потребують підтримки відповідно до визначених законодавством напрямів благодійної діяльності.

Порядок та умови здійснення благодійної діяльності регламентуються законодавством та визначають процедури створення та функціонування благодійних організацій, механізми надання благодійної допомоги, особливості

її обліку та звітування. Особлива увага приділяється фінансовому забезпеченню благодійної діяльності, джерелам формування майна та коштів благодійних організацій, а також механізмам контролю за їх цільовим використанням.

Система державного контролю та нагляду у сфері благодійної допомоги включає різноманітні органи та інститути, що здійснюють контрольно-наглядові функції в межах своєї компетенції. Ефективність цієї системи залежить від збалансованого використання різних форм контролю, координації діяльності контролюючих органів та розвитку механізмів самоконтролю благодійних організацій. Удосконалення системи контролю має бути спрямоване на забезпечення балансу між державним регулюванням та самостійністю благодійних організацій.

Перспективи вдосконалення адміністративно-правового регулювання благодійної допомоги пов'язані з гармонізацією національного законодавства з міжнародними стандартами, розвитком податкових стимулів для благодійників, удосконаленням механізмів контролю за цільовим використанням благодійної допомоги, правовим забезпеченням нових форм благодійної діяльності та підвищенням професійної підготовки фахівців у сфері благодійництва. Реалізація цих напрямів дозволить створити сприятливі умови для розвитку благодійництва в Україні та підвищення його ролі у вирішенні соціально значущих проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буздуган Я. М. Сутність поняття благодійна діяльність: правовий та філософський аспекти. *Право і суспільство*. 2014. № 2(3). С. 50-55.
2. Вашкович В. В. та ін. Волонтерська діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. С. 19-22.
3. Віхляєв М. Ю. Адміністративно-правове регулювання порядку створення і діяльності професійних правничих громадських організацій в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2010. 230 арк.
4. Галкін В. В. Отримання благодійних (добровільних) внесків суб'єктами державного сектору. 2021. С. 15-18.
5. Геглюк О. М. Контроль у сфері охорони здоров'я. *Juris Europensis Scientia*. 2024. № 4. С. 56-63.
6. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження. Київ : Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
7. Давидюк В. Проблемні аспекти діяльності благодійних організацій в Україні та перспективи їх вирішення. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 178-182.
8. Завидняк І. О. Удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності благодійних організацій в Україні. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. № 2-3. С. 120-126.
9. Корж-Ікаєва Т. Механізм адміністративно-правового регулювання волонтерської діяльності в Україні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 2(28). С. 48-60.
10. Кочнова О. А. Благодійність як соціокультурний феномен (культурологічний аналіз) : автореф. дис. ... канд. культурології. Сімферополь, 2009. 20 с.

- 11.Логачова С. С. Нормативно-правове забезпечення діяльності із залучення додаткових ресурсів до ЗНЗ. *Проблеми та перспективи управління сучасною столичною школою*. 2015. С. 26-31.
- 12.Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 25. Ст. 252.
- 13.Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389.
- 14.Романова-Тремль М. В. Нормативно-правове забезпечення роботи благодійного фонду при наданні платних соціальних послуг. 2021.
- 15.Руських В. О. Поняття, сутність та види благодійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. № 3. С. 184-187.
- 16.Сербин Р. А. Особливості здійснення контролю та нагляду за благодійною діяльністю. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. С. 223-226.
- 17.Сорока С. В., Лізаковська С. В. Нормативно-правове забезпечення розвитку фандрейзингу в Україні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 2. С. 29-34.
- 18.Стинська В. В. Нормативно-правове регулювання благодійної діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету : збірник наукових праць. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород : Говерла, 2021. Вип. 1(48). С. 396-399.
- 19.Стрельнікова О. О. Суб'єкти та форми надання доброчинної допомоги в сучасній Україні. *Сучасне суспільство*. 2015. № 1(2). С. 158-166.
- 20.Турчак О. В. Нормативно-правова база у сфері волонтерської діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. С. 51-54.

21. Фатенок-Ткачук А. Особливості обліку благодійного допомоги у період війни. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2023. № 2(34). С. 37-46.